

Gunnar Hansson

Gillesocialismen och Cole

Gillesocialismens politiska ursprung är att söka i ett brittiskt samhällsklimat åren närmast före och under första världskriget präglad av samhälleliga motsättningar. Djupgående konflikter i frågor som Irlands självständighet, kvinnlig rösträtt och makten över ekonomin skapade och speglade motsättningar i det brittiska samhället i skuggan av ett hotande krigsutbrott. Under krigets inverkan intensifierades striden om makten över ekonomin. Fackföre-

ningsrörelsen såg sina medlemmars oumbärlighet i krigsekonomin, och de påfrestningar på medlemmarnas levnadsvillkor som denna ekonomi medförde. Kraven på »workers control« växte; väl att märka skillnaden mellan control och kontroll¹. Krav på »workers control« kan närmast översättas med krav på en arbetarstyrd ekonomi. Den fackliga mobiliseringen tog sig olika organisatoriska och idémässiga former,² och en av dessa var gillesocialismen³.

---

1. »Control« har även betydelsen av makt och herravälde.

2. Se Branko Pribicevic, *The Shop Stewards' Movement and Workers' Control 1910-1922* (1959), s 10-21 för en klassificering i tre rörelser: Industrial Unionism, Syndicalism och Guild Socialism.

3. Gillesocialismen som rörelse skapades av ett antal intellektuella

(forts. på nästa sida)

Under första världskrigets ekonomiska och politiska svårigheter vann gillesocialism som idé till en framtida form av ekonomisk organisation – ja även samhällelig organisation i sin helhet – och som anti-kapitalistisk strategi en allt större anslutning i framförallt den fackliga rörelsen i Storbritannien. Idémässigt var gillesocialismen avvisande till både statsocialism och anarkism, varken en suverän stat eller en allsmäktigt industriellt organiserad arbetarklass skulle styra samhället. Strategiskt var gillesocialismen skeptisk till det parlamentartiska arbetssättets möjligheter att omdana samhället

Gillesocialismens främste teoretiker G D H Cole grundade sin samhällsfilosofi på en teori om »politisk pluralism«. Teorin hade sin udd riktad mot »politisk monism«, en teori om staten som en enda, slutgiltig och odelbar maktkälla. Anhängare av »politisk pluralism« hävdade att det inte fanns en enda

maktkälla med allomfattande kompetens, utan en mångfald sådana maktkällor. I *Selfgovernment in Industry*⁴ (1917 års upplaga) söker Cole skissera en annan samhällelig organisation än den samtida i fråga om såväl politisk som ekonomisk organisation. Han inleder sin bok med en analys av problemet om förhållandet mellan stat och samhälle. Han ifrågasätter teorin om statssuveränitet och argumenterar för vikten av att skilja på stat och samhälle när samhällets politiska organisation skall utformas.⁵

Cole förklarar att orsaken till att stat och samhälle blandas samman dels beror på att anspråk har ställts på att staten skall ha överhöghet i den politiska gemenskapen, »the community«⁶, dels dess faktiska samtida maktposition. Anspråken och maktpositionen visar dock inte att staten har rätt att representera »the community« eller rätt till absoluta anspråk på individens lojalitet, menar

---

(forts från föregående sida) i medelklassen som via skrifter, föreläsningar och personliga kontakter sökte vinna fackföreningarna för sina idéer. Gillesocialismen blev en rörelse 1915 när the *National Guilds League* (NGL) grundades med en vald styrelse och avdelningar på olika platser i landet. Ett organ för samhällsforskning, the *Fabian Research Department*, grundat av *Fabian Society* övertogs samma år. En månatlig tidskrift, *The Guildsman*, började utges 1916 som komplement till den veckotidskrift, *The New Age*, som alltsedan 1912 propagerat för gillesocialistiska idéer.

4. Finns även översatt till svenska: *Industriell självstyrelse* (1921). Del ur denna utgåva återges i denna bok, s 72-82.

5. Cole avser med stat »the organised machinery of government« och med samhälle »the whole complex of institutions for common action«. Cole, *Conflicting social obligations*, i *Proceedings of the Aristolelian Society*, Vol XV (1915), s 2.

6. Cole ger inte någon definition av the community, men avser den politiska gemenskapen i abstrakt betydelse. För en närmare behandling, se Cole, 1915.

han. Utmärkande för en stat är nämligen att den utgör en institution baserad på geografisk grund, en territoriell sammanslutning. Det innebär att staten enbart kan representera gemenskapens medlemmar för de ändamål som de har gemensamt i sitt grannskap, av »neighbourhood«⁷. För alla andra uppgifter är andra former av sammanslutningar nödvändiga, hävdar Cole, och dessa skall inte vara mindre suveräna i respektive sfär än vad staten är i sin territoriellt grundade sfär.

Cole anvisar funktionsuppdelning⁸, som ny doktrin för samhällelig organisation. Samhälleliga uppgifter skall uppdelas efter olika ändamål, och olika sammanslutningar – eller grupper med Coles varierade språkbruk – skall ha en uppgift att fylla, ett ändamål att tillgodose.⁹ Staten utgör en av många funktionella sammanslutningar¹⁰, och skall enbart ha en funktionell, en uppgiftsbestämmd roll. Cole förkastar därmed stats-

suveränitet som teori för samhällelig organisation, och så även i ett demokratiskt samhälle.¹¹ Han anvisar istället funktionsuppdelning av samhälleliga uppgifter för maktbalans, och maktbalans för att bevara individuell frihet. Cole förkastar, menar A W Wright i *G D H Cole and Socialist Democracy*, den organiska samhällssyn som till exempel Fabian Society¹² företrädde i brittisk arbetarrörelse. Samhället skulle inte analyseras i termer av en organism, utan i termer av de individer som ingår i samhället och deras vilja och behov.

Cole argumenterade i *Self-government in Industry* (1917 års upplaga) för vikten av en åtskillnad mellan stat och samhälle även när samhällets ekonomiska organisation skall utformas. Han föreslår att samhället skall organiseras på grundval av maktbalans även på ekonomins område, och den skall åstadkommas genom funktionsuppdelning, »division of functions«, i konsumtion

7. Cole, *Self-government in Industry* (1917), s 8. »States exist for the execution of that very important class of collective actions which affect all the members of the communities in which they exist equally and in the same way.« Ibid, s 12.

8. »(D)ivision by functions«. Ibid, s 38.

9. »(E)ach grouping has its function«. Ibid, s 15.

10. »(F)unctional associations«. Ibid, s 18.

11. »(I)n such a Society /a democratic community immune from class conflict/ the theory of State Sovereignty would be no more defensible than it is today, because the puricification of the State would serve only to emphasise its real character as a geographical or territorial association«. Ibid, s 13.

12. En samtida betydande riktning inom engelsk arbetarrörelse med ledande företrädare som makarna Webb och George Bernhard Shaw som förespråkade statssuveränitet och statssocialism som grundval för det framtida samhället.

och produktion.¹³ Såväl producenter som konsumenter skall organisera sig, och de skall förhandla på lika villkor om hur ekonomin skall organiseras. Fackföreningar skall representera de organiserade producenterna och staten de likaledes organiserade konsumenterna. Skälet till maktbalans som bärande organisationsprincip är möjligheten att kunna slå vakt om individens frihet. Cole argumenterar gentemot såväl statsocialism som syndikalism i termer av balans. Statsocialism söker endast befördra konsumtionens och konsumenternas intressen, medan syndika-

lism endast söker befördra produktions och producentens intressen. Dessa idéer skall dock inte förkastas enligt honom, utan försonas.¹⁴

Cole anger att ekonomins omvandling skall ske på facklig väg. Det är på arbetsplatsen arbetarrörelsen har sin styrka, det är på arbetsplatsen med dess begränsade rumsliga omfattning som självstyre kan läras och det är på arbetsplatsen individens resurser kan frigöras. Cole förordar encroachment, hans förslag till strategi och motiveringar för denna är närmast identisk med vad Wigforss sedan föreslår.¹⁵

---

13. Cole, 1917, s 21-29, citat s 22. Cole utvecklar sedan sina idéer om samhällelig organisation i *Social Theory* (1920a) och *Guildsocialism restated* (1920b). I dessa arbeten berövas staten till stor del respektive helt sina offentlighetsliga befogenheter. I det sistnämnda fallet övertar en federal församling statens uppgifter, att utöva tvång och samordna offentlig verksamhet. Cole lämnar i dessa arbeten således förslag till en helt annan politisk form av organisation än den förhärskande. Ett förslag enligt Cole i syfte att åstadkomma reell demokrati, deltagardemokrati. För en närmare analys av dessa arbeten, se Elias Berg, *Democracy and the Majority Principle* (1965).

14. »The problem of Socialist Theory in the present is the reconciliation of the two points of view; for either, alone, is impotent to form the framework of a noble ideal.« Cole 1917, s 38.

15. Maktövertagandet skall enligt Cole ske »by the gradual assumption by Labour of functions which are now the preserves of the employers.« Det skall ske successivt eftersom ett nytt samhälle aldrig kan »spring full grown from the old.« Cole, 1917, s 99.